proektami/235 upravlenie_konfliktami_v_proektnoj_situacii
12. Upravlenye proektamy – upravlenye konflyktamy // [Эlektronnыy resurs] – Rezhym dostupa. – URL: http://training-institute.com.ua/ru/news/68
13. Upravlenye konflyktamy // [Эlektronnыy resurs] – Rezhym dostupa. – URL: http://loveread.me/read_book.php?id=45147&p=2
14. Faktorы, sposobstvuyushchye эffektyvnomu urehulyrovanyyu orhanyzatsyonnыkh konflyktov // [Эlektronnыy resurs] – Rezhym dostupa. – URL: http://www.studfiles.ru/preview/6148902/
15. Fel'dman D.M. Polytolohyya konflykta / D.M. Fel'dman // Uchebnoe posobye M.: Yzd. Dom. «Stratehyya», - 1998
16. Sheynov V. P. Skrытoe upravlenye chelovekom (Psykholohyya manypulyrovanyya) / V. P. Sheynov Yzdatel'stva: ACT, Kharvest, - 2006

***Рецензент**: Кузнецова І.О., д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту організацій та ЗЕД, Одеський національний економічний університет*

25.05.2017

УДК 658.589

Ступак Світлана

ІНТЕГРАЦІЙНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Проведено дослідження інтеграційних форм організації інноваційної діяльності. Визначено чинники, що сприяють розвитку сучасних інтеграційних структур. Проведено аналіз світової практики створення технопаркових структур і систематизовано їх основні переваги. Вивчено особливості створення та розвитку бізнес-інкубаторів та науково-технічних стратегічних альянсів. Досліджено досвід функціонування науково-виробничих комплексів та інтегрованих територіально-виробничих комплексів на території колишнього СРСР. Визначено можливості їх використання в сучасних умовах господарювання. Розглянуто фінансово-промислові групи та

виявлено певні обмеження щодо їх корпоративного управління. На основі дослідження світового і українського досвіду формування структур міжфірмової кооперації визначено найбільш перспективну їх форму – кластер. Розглянуто основні переваги кластерних структур. Проаналізовано перспективи їх впровадження у вітчизняну економіку.

Ключові слова: інтеграційні форми, інвестиційно-інноваційний процес, інноваційна діяльність, науково-дослідні розробки, підприємство.

Ступак Светлана

ИНТЕГРАЦИОННЫЕ ФОРМЫ ОРГАНИЗАЦИИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ

Проведено исследование интеграционных форм организации инновационной деятельности. Определены факторы, способствующие развитию современных интеграционных структур. Проведен анализ мировой практики создания технопаркових структур и систематизированы их основные преимущества. Изучены особенности создания и развития бизнес-инкубаторов и научно-технических стратегических альянсов. Исследован опыт функционирования научно-производственных комплексов и интегрированных территориально-производственных комплексов на территории бывшего СССР. Определены возможности их использования в современных условиях хозяйствования. Рассмотрены финансово-промышленные группы и выявлены определенные ограничения их корпоративного управления. На основе исследования мирового и украинского опыта формирования структур межфирменной кооперации определена наиболее перспективную их форму – кластер. Рассмотрены основные преимущества кластерных структур. Проанализированы перспективы их внедрения в отечественную экономику.

Ключевые слова: интеграционные формы, инвестиционно-инновационный процесс, инновационная деятельность, научно-исследовательские разработки, предприятие.

Stupak Svitlana

INTEGRATION FORMS OF ORGANIZATION OF INNOVATIVE ACTIVITY OF ENTERPRISES

Research of integration forms of the organization of innovative activity is investigated. The factors contributing to the development of modern integration structures are determined. The analysis of the world practice of creating technopark structures has been investigated and their main advantages have been systematized. The features of the creation and development of business incubators and scientific and technical strategic alliances have been studied. The experience of functioning of scientific and production complexes and integrated territorial production complexes in the territory of the former USSR is studied. The possibilities of their use in modern conditions of management are determined. Financial and industrial groups are considered and certain restrictions of their corporate management are identified. Based on the analysis of the world and Ukrainian experience in the formation of structures of inter-firm cooperation, the most promising form is identified - the cluster. The main advantages of cluster structures are considered. The prospects of their introduction into the Ukrainian economy are analyzed.

Keywords: integration forms of investment and innovation process, innovation, research and development, enterprise.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний етап економічного розвитку характеризується переходом до інноваційного типу господарювання. Інвестиційно-інноваційні процеси отримують нові перспективи в рамках поширення інтеграційних і кооперaційних форм організації науково-виробничої діяльності. На засадах тісного довгострокового співробітництва всіх учасників інноваційних перетворень з науково-дослідними центрами і організаціями різних типів створюються сприятливі умови для прискорення впровадження науково-технічних досягнень, підвищення конкурентних позицій підприємств і поліпшення їх фінансово-економічного становища. Актуальність активізації інвестиційно-інноваційних процесів значно зростає для вітчизняних підприємств і стає важливою складовою

росту їх конкурентоспроможності. Трансформація інвестиційно-інноваційних процесів українських підприємств в таких умовах має характеризуватися використанням нових підходів до організації підприємницької діяльності, формуванням інвестиційних джерел і пріоритетними напрямками їх використання.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Теоретичні та методологічні аспекти вивчення інтеграційних форм організації діяльності підприємств і формування на їх основі інноваційної інфраструктури знайшли відображення в наукових працях О.І. Амоши, О.С. Власенко, В.П. Соловйова, Л.Н. Огольової, П.Н. Завліна, А.Є. Абрамешина, О.П. Молчанової, С.Д. Ільєнкової, Н.В. Краснокутської, Л.Л. Антонюк, О.П. Зінченко, М.В. Паладія та ін.

Огляд наукової літератури дозволив встановити, що на принципах міжфірмової кооперації і інтеграції функціонують різноманітні форми науково-технічного співробітництва, діяльність яких направлено на формування нових технологічних укладів в рамках циклу «наука-техніка-виробництво». Разом з тим потребують більш детального розгляду питання формування сучасних підходів до організації інтеграційних форм діяльності підприємств, розвитку на їх основі інноваційної діяльності, дослідження механізмів і інструментів їх інвестиційного забезпечення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасна світова економіка характеризується поширенням тенденцій до кооперації і об'єднання підприємств. На засадах міжфірмового і міжнародного співробітництва формуються стійкі інтеграційні структури, що забезпечують високі показники розвитку інвестиційно-інноваційних процесів.

Практичний досвід формування успішних інтеграційних систем США і країн західної Європи свідчить про схильність до концентрації їх науково-технічного потенціалу на обмежених територіях. Сучасні технопаркові структури та різноманітні стратегічні альянси, що носять міжнародний характер діяльності, демонструють високі показники функціонування і стають відправними точками зростання конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і цілих галузей, регіонів, держав. За таких умов потребують більш глибокого дослідження і систематизації теоретичні і практичні аспекти формування інтеграційних форм організації

інноваційної діяльності підприємств.

Постановка завдання. Метою дослідження є систематизація теоретичних і практичних положень формування інтеграційних форм діяльності підприємств, сучасних підходів до організації і розвитку на їх основі інновестиційно-інноваційних процесів, дослідження механізмів і інструментів їх фінансового забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні організаційні форми інтеграції характеризуються своєю різноманітністю та широким колом об'єднаних учасників. Однією з прогресивних інтеграційних форм організації діяльності підприємств є технопаркові структури. Характерним для технопаркових структур є комплексність самостійних фірм, які утворюють замкнений цикл створення продукції на основі використання досягнень НТП [1, с. 180]. Так, всередині технопарку завдяки його організаційним особливостям досягається територіальне зближення науково-технічного потенціалу дослідних організацій з матеріальною базою промислових підприємств, необхідною для впровадження інноваційної розробки. За таких умов значно прискорюється процес просування наукових досягнень у виробничу сферу. Технопарк формується на базі провідного університету, виступаючи інтегруючою ланкою між наукою та бізнесом.

Не менш ефективною технопарковою формою організації інноваційної діяльності є технополіс. Метою побудови технополісу є зосередження наукових досліджень в передових і піонерних галузях, створення сприятливого середовища для розвитку наукомістких виробництв в цих галузях [2, с. 31]. Технополіс уявляє собою крупний сучасний науково-промисловий комплекс, оснащений науково-технічною, виробничою, фінансовою і необхідною для життєдіяльності культурною і рекреаційною інфраструктурою, що функціонує в межах окремого міста. Компактно розміщений технополіс стає генератором інноваційних ідей, науково-дослідних розробок, набуваючи нової форми організації підприємництва. Їх створення і розвиток позитивно позначається на рівні інноваційної активності підприємств, прискоренні впровадження науково-технічних досягнень, залученні різних видів капіталів, формуванні дієвих механізмів фінансування інвестиційно-інноваційних процесів, вирішенні соціальних і економічних проблем регіонів і цілих країн.

Однією з найуспішніших форм взаємодії інвестиційно-інноваційних процесів, заснованої на принципах спільного використання матеріальних, інтелектуальних і фінансових ресурсів є бізнес-інкубатори. Виступаючи свого роду різновидом технологічних парків, бізнес-інкубатори являють собою багатофункціональну організацію, діяльність якої направлено на надання комплексу послуг із становлення і підтримки малих інноваційних фірм шляхом створення сприятливих умов для їх функціонування і розвитку. Особливістю організації інвестиційно-інноваційних процесів бізнес-інкубаторів є те, що свою діяльність вони здійснюють на засадах самофінансування і не потребують бюджетних асигнувань. Витрати на утримання інкубованих фірм і надання їм консультацій і пільг покриваються за рахунок частки від їх майбутнього прибутку, а тому інкубатор в першу чергу зацікавлений в їх скорішому становленні і зростанні рентабельності. У світі налічується більше двох тисяч самостійних інкубаторів, які найбільшого розповсюдження отримали у США. В Україні зареєстровано 70 бізнес-інкубаторів. Проте лише кілька з них реально працюють в умовах нашої країни.

Характерною особливістю інвестиційно-інноваційних процесів технопаркових структур є велика концентрація на їх території венчурних інвестиційних фірм, які забезпечують фінансування інноваційних розробок. Виступаючи своєрідними зонами високих технологій, технопаркові структури вирішують питання фінансування науково-дослідних робіт і їх подальшого впровадження на ринок шляхом скорочення циклу «наука-виробництво-споживання». Такий підхід до організації інвестиційно-інноваційних процесів приваблює великі корпорації і могутні концерни. У фінансуванні інвестиційної діяльності технопарків і технополісів активну участь бере держава і регіональні органи влади, які не тільки інвестують фінансові кошти в їх розвиток, але й надають різного роду преференції.

Проведений аналіз світової практики створення технопаркових структур дозволив нам сформувати їх основні переваги, а саме: інтеграція різних стадій інвестиційно-інноваційного процесу; скорочення терміну впровадження інноваційних винаходів у виробництво; доступ до нових науково-технічних розробок і досягнень; встановлення тісних зв'язків між навчальними, науковими установами і промисловими організаціями; створення сприятливого

інвестиційного середовища. Як нами встановлено, саме наявність тісних зв'язків з університетами, іншими учбовими закладами, крупними фірмами, діяльність яких сприяє комерціалізації науково-технічних досягнень, компаніями венчурного капіталу, активне сприяння органів державної і місцевої влади, забезпечують успішність інвестиційно-інноваційним процесам технопаркових структур.

Інтеграційні процеси в інноваційній галузі вже давно вийшли за межі окремих країн і регіонів. Міжнародна науково-технічна кооперація і співробітництво стимулює формування стійких об'єднань фірм різних країн з науково-дослідними організаціями, державними інноваційними установами, лабораторіями – науково-технічних стратегічних альянсів. Їх метою є активізація каналів виробництва і передачі нових технологій, здійснення взаємодоповнюючих функцій при проведенні наукових досліджень і впровадженні їх результатів [3, с. 96]. Найбільш поширеними видами науково-технічних альянсів є: об'єднання у консорціуми, спільні підприємства і кейрецу. Проте такий підхід є традиційним для високотехнологічних галузей економіки і для підприємств інших галузі обмежений їх науково-технічним потенціалом і наукомісткістю продукції.

Особливої уваги потребує вивчення досвіду створення науково-виробничих комплексів та інтегрованих територіально-виробничих комплексів на території колишнього СРСР. ТВК постає частиною господарства відповідного економічного регіону і є поєднанням сукупності взаємопов’язаних промислових і сільськогосподарських підприємств. Економіко-соціальна єдність ТВК досягається завдяки використанню виробничих зв’язків між підприємствами, використанню природних та економічних ресурсів і умов відповідних районів, а також спільній системі розселення. Проте створення сучасних інтеграційних структур на базі досвіду ТВК потребує урахування ринкових механізмів і галузевих принципів управління економікою.

З метою інтенсифікації інвестиційно-інноваційних процесів використовуються і інші типи міжфірмової кооперації, такі як фінансово-промислові групи (ФПГ). Поширення різноманітних механізмів консолідації капіталу підприємств у ФПГ в світовій економіці пов'язано з перевагами, що надають ці структури інтегрованим підприємствам: встановлення раціональних

технологічних і коопераційних зв´язків, прискорення інвестиційно-інноваційних процесів, зростання інвестиційних можливостей учасників, оптимізація матеріально-фінансових потоків, зниження витрат, підвищення конкурентоспроможності учасників, зміцненням партнерських відносин між технологічно-пов'язаними підприємствами. Однак їх розвиток в Україні виявляє певні обмеження корпоративного управління [4, с. 383]: неповна реалізація інтеграційного ефекту; збільшення «дистанції» між груповими проектами та їх практичною реалізацією; відсутність стратегії спільної діяльності; дефіцит надійної та оперативної інформації про роботу підприємств; централізація управління в руках потужних фінансово-кредитних установ; загроза втрати фінансово-економічної незалежності підприємств.

Характерною особливістю вітчизняних ФПГ є низький рівень конкуренції між їх учасниками. Потужні підприємства і організації ФПГ концентрують владу в своїх руках, обмежуючи розвиток малих підприємств або намагаючись поглинути їх. На відміну від ФПГ, центром кластерного інтеграційного утворення виступає одна або кілька потужних незалежних підприємств, між якими зберігаються конкурентні відносини. Кластери інтегрують у єдину мережу спеціалізованих постачальників, основних виробників і споживачів, взаємодія яких пов'язана технологічним ланцюжком, шляхом територіальної концентрації. Створеними ними ланцюжками передається продукція з високою споживчою цінністю та формуються різноманітні переваги високої конкурентоспроможності від підприємств-засновників кластеру до підприємств-суміжників [5, с. 567].

Кластери є добровільними неформальними структурами, що створюють унікальні можливості для використання пріоритетних напрямків розвитку економіки регіону шляхом реалізації його потенціалу. Забезпечення високих показників діяльності кластеру здійснюється за рахунок постійної кооперації науково-дослідних установ, державних органів з реальним сектором економіки. Кластер активно використовує переваги даної моделі функціонування, моделі«потрійної спіралі», поєднуючи інтереси держави, науки і бізнесу. У рамках кластеру здійснюється посилення міжфірмових потоків ідей та інформації, забезпечується широкий доступ до

інноваційних розробок, зростають інвестиційні можливості учасників, підвищується доступ до ресурсів, створюється гнучка спеціалізація підприємств-членів кластеру. Високі вимоги до якості сировини і трудових ресурсів, можливість активного використання потенціалу робочої сили (в тому числі послуг банкірів, бухгалтерів, консультантів, маркетологів) стимулює інвестиційно-інноваційні процеси в межах кластеру.

Використання кластерного підходу до управління підприємствами дозволяє також знизити бар'єри входження в галузь, найефективніше використовуючи регіональний потенціал, сприяє кооперації між учасниками і оптимізує виробничо-технологічні процеси між ними. Кластер активізує інвестиційно-інноваційні процеси і сприяє зростанню конкурентоспроможності підприємств і організацій не концентруючи, а розподіляючи владу між його основними учасниками, що робить цей інтеграційний механізм більш перспективним щодо реалізації. До того ж в межах кластеру створюється специфічне середовище, що дозволяє зберегти підприємствам-учасникам господарську самостійність і уникнути жорстких методів корпоративного управління.

Висновки та перспективи подальших розробок. Проведений нами огляд основних форм організації інноваційної діяльності підприємств дозволяє дійти висновку, що забезпечення високих показників їх розвитку знаходиться в тісній залежності від інтеграційних процесів в рамках циклу «наука-техніка-виробництво». Основними діючими елементами в ланцюжку створення і впровадження інноваційного продукту стають малі та середні підприємства, науково-технологічні установи і інвестиційні компанії. Для інвестиційно-інноваційного процесу розвинених держав характерною є опора на венчурний капітал, інтегрований з численними фінансовими, ринковими, науковими і державними інститутами.

Визначено, що завдяки тісній кооперації, наявності вертикальних і горизонтальних зв'язків, саме кластерне об'єднання дозволяє ефективно використовувати внутрішні і мобілізувати зовнішні ресурси підприємств, активізуючи їх інноваційно-інвестиційні процеси. Дослідження особливостей організації кластерних структур доводить, що найбільш ефективною моделлю

кластера виступає модель «потрійної спіралі», що поєднує інтереси держави, науки і бізнесу. Включення в склад цієї моделі інвестиційної складової як підсистеми інвестиційно-інноваційної діяльності потребує подальшого вивчення інструментів фінансування інвестиційно-інноваційних процесів підприємств в інтегрованих структурах.

Література

1. Чистов С.М. Державне регулювання економіки: навч. посіб. / [С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін.; вид. 2-ге, доопрац. і допов.]. – К.: КНЕУ, 2004. – 440 с.
2. Абрамешин А.Е. Инновационный менеджмент: учеб. для вузов / [А.Е. Абрамешин, Т.П. Воронина, О.П. Молчанова, А.Е. Тихонова, Ю.В. Шленов; под ред. д-ра экон. наук, проф. О.П. Молчановой]. – М.: Вита-Пресс, 2001. – 272.: ил.
3. Оголева Л.В. Инновационный менеджмент: учеб. для вузов / [под ред. д.э.н., проф. Л.Н. Оголевой]. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 238 с. – (Серия «Высшее образование»).
4. Череп А.В. Інвестознавство: навч. посібник / [А.В. Череп]. – Київ: Кондор, 2006. – 398 с.
5. Варналій З.С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія / [за ред. З.С. Варналія]. – К.: НІСД, 2007. – 768 с.

1. Chystov, S. M., Nykyforov, A. Je., Kucenko, T. F. (2004) Derzhavne reghuljuvannja ekonomiky: navch. posib [State regulation of the economy: teach. guidances.]. K.: KNEU, 440 s. (in Ukrainian)
2. Abrameshin, A. E. (2001) Innovatsionnyiy menedzhment: ucheb. dlya vuzov [Innovative management]. M.: Vita-Press, 272.: il. (in Ukrainian)
3. Ogoleva, L. V. (2001) Innovatsionnyiy menedzhment: ucheb. dlya vuzov [Innovative management]. M.: INFRA-M, 238 s. – (Seriya «Vyisshee obrazovanie»). (in Russian)

and organization innovation]. K.: Centr uchbovoji literatury, 662 s. (in Ukrainian)

4. Cherep, A. V. (2006) Investoznavstvo: navch. posibnyk [Investoznavstvo]. Kyjiv: Kondor, 398 s. (in Ukrainian)

5. Varnalij, Z. S. (2007) Derzhavna reghionaljna polityka Ukrajiny: osoblyvosti ta strateghichni priorytety: Monoghrafija [Ukraine's Public Regional Policy: features and strategic priorities: Monograph]. K.: NISD, 768 s. (in Ukrainian)

***Рецензент**: Кузнецова І.О., д.е.н., професор, зав. кафедри менеджменту організацій та ЗЕД, Одеський національний економічний університет*

15.05.2017